

ДО ПИТАННЯ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Л.Б. Гнатишин, к.е.н.

Львівський національний аграрний університет

Встановлено, що при оцінці економічного потенціалу фермерських господарств необхідно розглядати як структуру витрат, так і структуру доходів, оскільки окремі конкретні показники ефективності не відображають мету і завдання діяльності загалом. Проведена оцінка дозволяє дослідити рівень використання економічного потенціалу з метою своєчасного обґрунтування і реалізації управлінських рішень щодо сталого розвитку та конкурентоспроможності фермерських господарств.

Постановка проблеми. В нинішніх умовах господарства фермерського укладу не можуть тривалий час займати стійку позицію, спираючись у своїй діяльності виключно на показники конкурентоспроможності продукції, не враховуючи при цьому власні сукупні витрати, пов'язані із створенням та реалізацією цієї продукції. При входженні на новий ринок, появі нових конкурентів, прийнятті рішень про розміри виробництва, модернізації обладнання або оновленні асортименту продукції, що виробляється, необхідна оцінка результатів діяльності всього фермерського господарства, а не окремого виду продукції. Сьогодні, в умовах глобалізації, фермерські господарства повинні особливу увагу приділяти обґрунтуванню стратегії посилення своїх конкурентних позицій. Саме тому особливої актуальності набувають питання визначення об'єктивного ринкового становища фермерських господарств та обґрунтування ефективних методик оцінки їх економічного потенціалу з метою сталого розвитку та підвищення ефективності виробництва в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стосовно сільськогосподарського виробництва, на думку О.М. Вишневської, дотепер немає єдиних методичних підходів щодо оцінки економічного потенціалу, ресурсів, у тому числі землі, що використовується в господарському обороті. Вона констатує, що найбільший розвиток одержала методика її визначення, виходячи із загальної економічної вартості ресурсу, витратного чи відтворювального підходів, їх модифікації, оцінки ресурсу з боку диференціальної ренти [2, с. 101].

Зауважимо, що земельна площа є базовим ресурсом, який визначає формування інших потенціалів. Так, В.А. Борисова у дисертаційному дослідженні обґрунтовує необхідність застосування

двох напрямів економічної оцінки земель сільськогосподарського призначення, як пріоритетної складової економічного потенціалу: витратний та ресурсний [1]. Обмеженість сільськогосподарських угідь, складність рельєфу, роздробленість орних ділянок обумовлюють досить низьку землезабезпеченість фермерських господарств. Цей факт, у свою чергу, має суттєвий вплив на розміри та результативність діяльності [5, с. 38].

Існує методика, за якою оцінка виробничого потенціалу здійснюється за кожним елементом. Основні засоби сфери матеріального виробництва оцінюються по залишковій вартості. Запаси матеріальних ресурсів оцінюються за вартістю їх придбання із врахуванням умов переоцінки [4, с. 16-21]. Грошова оцінка трудового потенціалу є еквівалентною витратам на формування цих ресурсів протягом всього часу від початку до кінця трудового періоду [3].

Мета дослідження. На основі оцінки результатів діяльності встановити рівень використання економічного потенціалу фермерських господарств.

Виклад основного матеріалу. Збільшення обсягів діяльності та кількості фермерських господарств обумовлює вибір цієї форми господарювання як об'єкта оцінки економічного потенціалу. Ключовим показником результатів діяльності господарств є прибуток або збиток. Одним із основних та важливих показників використання виробничого потенціалу фермерських господарств є прибуток від основної діяльності (табл. 1).

*Таблиця 1. Динаміка зміни прибутку від основної діяльності фермерських господарств, тис. грн.**

Назва фермерських господарств	Роки			Абсолютна зміна, +/-
	2006	2007	2008	
«Клен» Жовківського району, Львівської області	549,0	1025,2	(244,5)	-793,5
«Богдан-М» Золочівського району, Львівської області	(234,7)	(254,5)	(602,7)	-368,0
«Поляна» Березнівського району, Рівненської області	6,7	21,7	75,7	69,0

За даними таблиці, у звітному році лише фермерське господарство «Поляна» отримало прибуток від основної діяльності у розмірі 75,7 тис. грн. і має позитивну тенденцію за цим показником протягом досліджуваного періоду. При цьому частка прибутку від основної діяльності у структурі операційної становить 51,3%. У

* за даними форми №2 «Звіт про фінансові результати»

господарствах «Богдан-М» та «Клен» фінансовий результат від реалізації продукції, робіт, послуг був негативним через збільшення прямих виробничих витрат та ріст цін на сировину і матеріали. Зауважимо, що при практично однаковій величині ресурсного потенціалу, зокрема землі, середньорічної вартості основних засобів та середньорічної кількості працівників, фермерські господарства «Клен» та «Поляна» не змогли досягти подібних результатів основної діяльності.

Очевидно, що стабільний розвиток фермерства потребує достатнього економічного потенціалу. Фінансові ресурси здебільшого характеризують фінансовий потенціал, тобто можливості фермерських господарств у проведенні витрат з метою отримання доходу (табл. 2). Фінансовий потенціал має створити передумови для стабільного процесу господарювання та його постійного розширення, що визначає конкурентоспроможність фермерських господарств на ринку. Виграє той фермер, який зуміє залучити більше ресурсів з найменшими витратами.

Так, в цілому у досліджуваних фермерських господарствах частка виробничої собівартості у повній собівартості реалізованої продукції становить: «Клен» – 93,1%, «Богдан-М» – 95,9%, «Поляна» – 85,4%, частка адміністративних витрат та витрат на збут – 6,9%, 4,1% та 14,6% відповідно. Найменша частка накладних витрат в повній собівартості реалізованої продукції спостерігається у фермерському господарстві «Богдан-М», а найбільша – у «Полянi». По відношенню до витрат на основну діяльність інші операційні витрати у господарстві «Клен» становлять 73,9%, «Богдан-М» – 2,0%, «Поляна» – 8,6%. У всіх фермерських господарствах ці витрати не переважають інші доходи від операційної діяльності, тому інша операційна діяльність для всіх господарств прибуткова, що збільшує рівень використання економічного потенціалу. Найбільше співвідношення між іншими операційними витратами і витратами основної діяльності спостерігається у фермерському господарстві «Клен», що свідчить про значну диверсифікацію операційної діяльності. Найменше таке співвідношення у фермерському господарстві «Богдан-М», де економічний потенціал реалізовується у процесі основної діяльності.

Частка фінансових та інших витрат у сукупних витратах звичайної діяльності незначна і становить 2,0% у «Полянi» та 11,6% у «Богданi-М». На операційну діяльність припадає в середньому 93,2% всіх витрат фермерських господарств, які пов'язані із звичайною діяльністю. Таким чином, саме в операційній діяльності приховані основні резерви підвищення рівня використання економічного потенціалу фермерських господарств.

Таблиця 2. Склад витрат на основну, операційну і звичайну діяльність фермерських господарств у 2008 році, тис. грн.

Назва фермерських господарств	Повна собівартість реалізованої продукції			Інші операційні витрати	Фінансові та інші витрати від звичайної діяльності
	всього	В тому числі			
		виробнича собівартість	амінвитрати і витрати на збут		
«Клен» Жовківського району, Львівської області	2631,3	2450,5	180,8	1945,4	-
«Богдан-М» Золочівського району, Львівської області	1775,6	1702,4	73,2	34,9	214,8
«Поляна» Березнівського району, Рівненської області	1263,3	1079,1	184,2	108,2	27,5

Висновки. Нарощування обсягів виробництва і реалізація високоякісної сільськогосподарської продукції, тобто ефективне використання економічного потенціалу, позитивно впливають на фінансовий стан фермерських господарств. Недосконалість технології виробництва, погіршення якості продукції, проблеми з реалізацією призводять до зменшення надходження коштів на рахунки фермерського господарства, внаслідок чого знижується його платоспроможність. Існує і зворотній зв'язок між названими показниками, оскільки відсутність у господарстві грошових коштів може призвести до несвочасного забезпечення його сировинно-матеріальними ресурсами і, відповідно, до порушень у виробничому процесі.

Список використаних джерел

1. Борисова В. А. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук. Економічне відтворення природного ресурсного потенціалу АПК / В. А. Борисова. – Суми, 2003. – 457 с.
2. Вишневська О. М. Ресурсний потенціал підприємств сільських територій / О. М. Вишневська – Миколаїв: «Видавництво Ірини Гудими», 2009. – 248 с.
3. Джаин И. О. Оценка трудового потенциала: Монография / И.О. Джаин. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 250 с.
4. Ішук С. Виробничий потенціал промислових підприємств: проблеми формування та розвитку: Монографія / С. Ішук. – НАН України, Інститут регіональних досліджень: Львів, 2006, – 278 с.

* За даними форми №2 «Звіт про фінансові результати»

5. Онисько С.М. Регіональні особливості становлення і розвитку фермерства / С.М. Онисько, В.В. Липчук, П.С. Березівський, І.В. Вороний – Львів: «Українські технології», 2001. – 172 с.